

УДК 330.1

JEL Classification: B5, Q01, O11

DOI: 10.31713/ve20202618

Нікитенко Д. В.¹

доктор економічних наук, професор

ORCID ID: 0000-0003-4989-0879

E-mail: d.v.nikytenko@nuwm.edu.ua

Липка Ю. І.¹

здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня

ORCID ID: 0009-0005-8217-9503

E-mail: yu.i.lypka@nuwm.edu.ua

Жук Є. В.¹

здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня

ORCID ID: 0009-0004-1031-9936

E-mail: y.v.zhuk@nuwm.edu.ua

*¹Національний університет водного господарства та природокористування, Рівне,
Україна*

ЕВОЛЮЦІЯ НАУКОВИХ ПОГЛЯДІВ НА ЕКОНОМІЧНУ РЕЗИЛЬЄНТНІСТЬ У КОНТЕКСТІ ПАРАДИГМИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Стаття присвячена дослідженню еволюції наукових поглядів на економічну резильєнтність у контексті парадигми сталого розвитку. Встановлено, що категорія резильєнтності має міждисциплінарне походження, сформувавшись у межах екологічної теорії складних систем і трансформувавшись у самостійний напрям економічної науки. Виокремлено три послідовні етапи еволюції наукової думки: інженерний (резильєнтність як відновлюваність попереднього стану), екологічний (адаптивність системи через реорганізацію) та соціально-економічний (агентно-трансформаційний), що акцентує роль стратегічного вибору економічних акторів. Здійснено систематизацію теоретичних підходів зарубіжних і українських дослідників, виявлено відмінності траєкторій формування наукового дискурсу: якщо зарубіжна теорія еволюціонувала послідовно впродовж кількох десятиліть, український дискурс сформувався прискорено під впливом воєнних шоків 2022–2025 рр. Обґрунтовано двоїсту природу взаємозв'язку резильєнтності та сталого розвитку: резильєнтність постає необхідною, проте не достатньою умовою досягнення сталого розвитку, тоді як сама парадигма сталого розвитку задає нормативний орієнтир для оцінки трансформаційного потенціалу резильєнтності. Окреслено перспективні напрями подальших досліджень,

пов'язані з повоєнною трансформацією економіки України.

Ключові слова: економічна резильєнтність; сталий розвиток; адаптивність; воєнна економіка; повоєнне відновлення.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку глобальної та національних економік характеризується безпрецедентним зростанням частоти й інтенсивності дестабілізуючих чинників — фінансових криз, пандемічних шоків, кліматичних змін, а для економіки України — повномасштабної збройної агресії, що спричинила руйнування виробничого потенціалу, масштабну міграцію населення та трансформацію всієї архітектури національного господарства. За таких умов традиційні моделі економічного розвитку, орієнтовані переважно на екстенсивне зростання за відносно стабільних зовнішніх умов, виявляють свою обмеженість, що актуалізує потребу в переосмисленні теоретичних засад забезпечення життєздатності економічних систем в умовах перманентної невизначеності.

Категорія резильєнтності в цьому контексті набуває статусу однієї з ключових аналітичних рамок сучасної економічної науки, оскільки дозволяє описати не лише здатність системи витримувати шок, а й механізми її адаптації, реорганізації та подальшого розвитку. Водночас, попри активне використання поняття резильєнтності в науковому дискурсі, дотепер відсутнє загальновизнане й однозначне його трактування: категорія функціонує в межах різних, часто суперечливих теоретичних підходів — від вузького інженерного розуміння (відновлюваність попереднього стану) до трансформаційного (якісна зміна траєкторії розвитку системи). Ця термінологічна й концептуальна неузгодженість створює суттєву проблему як для подальшого розвитку теорії, так і для практичного застосування категорії резильєнтності в економічній політиці. Відсутність консенсусу щодо змісту базової категорії дослідження є однією з ключових причин, що зумовлюють необхідність систематизації наявних теоретичних підходів та простеження еволюційної логіки їх формування, а не механічного запозичення довільно обраної дефініції.

Особливої гостроти зазначена проблема набуває у зв'язку з необхідністю концептуального поєднання резильєнтності з парадигмою сталого розвитку. Незважаючи на очевидний змістовний взаємозв'язок цих категорій, механізм їхнього теоретичного

поєднання залишається недостатньо систематизованим: відкритим є питання про те, чи є резильєнтність самостійною метою економічної політики, чи лише інструментальною передумовою досягнення сталого розвитку. Зазначене зумовлює актуальність цілісного дослідження еволюції наукових поглядів на економічну резильєнтність та її взаємозв'язку з парадигмою сталого розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні засади категорії резильєнтності закладено в межах екологічної теорії складних систем, зокрема в основоположній праці Б. Уокера, К. С. Холлінга, С. Р. Карпентера та А. Кінзіг, які обґрунтували розуміння резильєнтності соціально-екологічних систем через тріаду «резильєнтність – адаптивність – трансформованість» [1]. Питання трансферу категорії резильєнтності з екологічного в економічний дискурс ґрунтовно досліджено Дж. Уокером та М. Купером [2], тоді як безпосередній взаємозв'язок резильєнтності екологічних систем зі сталістю економічного розвитку обґрунтовано в працях Ч. Перрінгса [3; 4] та у співавторстві з М. Коммоном [5].

Активізація українського наукового дискурсу з проблематики резильєнтності відбулася переважно у 2020-х роках і значною мірою зумовлена безпековими викликами. Питання резильєнтності соціоекономічної системи України в умовах воєнних шоків розкрито в дослідженнях Н. В. Белікової [6], Л. Богуш [7], В. М. Гейця [8], М. О. Кизими [6], Е. М. Лібанової [9], О. І. Решетняк і В. Є. Хаустової [10] та інших.

Високо оцінюючи наявний науковий доробок, слід водночас констатувати, що більшість досліджень зосереджені на окремих аспектах резильєнтності – регіональному, галузевому, безпековому – тоді як питання цілісної еволюції наукових поглядів на категорію та її системного взаємозв'язку з парадигмою сталого розвитку залишається недостатньо розробленим, особливо стосовно українського контексту повоєнної трансформації економіки. Це й зумовлює необхідність подальшого дослідження в межах цієї статті.

Постановка завдання. Метою статті є простежити еволюцію наукових поглядів на економічну резильєнтність від її екологічних витоків до сучасного трансформаційного розуміння, систематизувати теоретичні підходи зарубіжних і українських дослідників та обґрунтувати характер взаємозв'язку резильєнтності з парадигмою сталого розвитку в контексті повоєнного відновлення економіки України.

Виклад основного матеріалу. Категорія резильєнтності має чітко простежувану міждисциплінарну траєкторію, витoki якої лежать поза межами економічної науки, що, своєю чергою, стає причиною суттєвої термінологічної невизначеності. Як зазначають Р. Мартін та П. Санлі, попри стрімке поширення поняття резильєнтності в академічному, політичному та публічному дискурсі, дотепер зберігається значна неоднозначність щодо його точного змісту, підходів до концептуалізації та вимірювання, а також щодо його детермінант і зв'язку з довгостроковими траєкторіями зростання.

Термін «резильєнтність» набув наукового обґрунтування завдяки роботам у сфері екології складних систем, а вже згодом був адаптований і переосмислений в межах економічної теорії.

Основоположний внесок у формування категоріального апарату резильєнтності належить Б. Уокеру та його співавторам, які у праці, присвяченій резильєнтності, адаптивності та трансформованості соціально-екологічних систем, обґрунтували розуміння резильєнтності як здатності системи поглинати збурення й реорганізовуватися, зберігаючи по суті ту саму структуру, функції та ідентичність [1]. Це визначення стало класичним для т. зв. екологічного (або еволюційного) підходу до резильєнтності – на відміну від інженерного розуміння, що зводить резильєнтність до швидкості повернення системи до попереднього рівноважного стану після шоку.

Подальшого розвитку ця ідея набула у праці Б. Уокера та Д. Солта, де резильєнтність соціально-екологічних систем розглядається через призму «мислення резильєнтності» (resilience thinking) – методологічної рамки, що описує підтримання екосистем і людських спільнот у мінливому світі [11]. Саме в цій роботі закладено концептуальний перехід від суто екологічного розуміння резильєнтності до її застосування у соціально-економічному контексті.

Ключовим для розуміння генези поняття в економічній науці є дослідження Дж. Уокера та М. Купера, які здійснили ретроспективний аналіз «генеалогії резильєнтності» – простежили її шлях від системної екології до політичної економії кризової адаптації [2]. Автори показують, що резильєнтність не була механічно запозичена економічною наукою, а пройшла складну трансформацію понятійного змісту: з інструменту опису стійкості екосистем вона перетворилася на категорію, що описує здатність економічних і соціальних систем

адаптуватися до невизначеності, кризових шоків і структурних розривів.

Паралельний і значною мірою випереджувальний внесок у формування «мосту» між екологією та економікою здійснив Ч.Перрінгс. Ще у 1994 р. він порушив питання про екологічну резильєнтність у контексті сталості економічного розвитку [3], а згодом розвинув цю ідею у концепцію резильєнтності в динаміці систем «економіка–довкілля», розглядаючи економічні та екологічні підсистеми як єдиний об'єкт аналізу з властивими йому механізмами стійкості до збурень [4]. У співавторстві з М. Коммоном Ч. Перрінгс також закріпив методологічні засади екологічної економіки сталості, у межах якої резильєнтність постає одним із ключових критеріїв оцінки життєздатності економіко-екологічних систем [5].

Аналіз наукового доробку із зазначеної проблематики дозволяє виокремити три послідовні концептуальні підходи до розуміння економічної резильєнтності, кожен з яких відображає певний етап у розвитку теоретичної думки – від механістичного розуміння стійкості до трансформаційної парадигми.

1. Інженерний підхід: резильєнтність як здатність до відновлення

Історично першим сформувався інженерний (equilibrist) підхід, що трактує резильєнтність вузько – як швидкість і повноту повернення економічної системи до попереднього стану рівноваги після дії шоку. У межах цього підходу резильєнтність фактично ототожнюється з еластичністю системи: чим швидше регіон чи економіка «відскакують» до вихідної траєкторії розвитку, тим вищим вважається рівень їхньої резильєнтності.

Грунтовну критичну рефлексію обмеженості такого розуміння здійснили Р. Мартін та П. Санлі, які в основоположній праці з концептуалізації регіональної економічної резильєнтності показали, що зведення резильєнтності до простого «повернення до рівноваги» ігнорує можливість якісної трансформації економічної системи та не враховує її еволюційну траєкторію розвитку [12]. Автори наголошують, що інженерне трактування придатне для аналізу короткострокових циклічних шоків, але виявляється недостатнім для пояснення довгострокової адаптації регіональних економік до структурних змін.

2. Екологічний (еволюційний) підхід: резильєнтність як адаптивність

Другий етап еволюції наукової думки пов'язаний із запозиченням із екологічної теорії ідеї множинності рівноважних

станів та акцентом на адаптивній здатності системи. У економічному дискурсі цей підхід передбачає розуміння резильєнтності не як повернення до єдиного «нормального» стану, а як здатності системи знаходити нову траєкторію розвитку, зберігаючи функціональність за умов постійних збурень.

Розвиваючи цю логіку, Р. Мартін, П. Санлі, Б. Гардінер та П. Тайлер емпірично дослідили, як різні регіони реагують на економічні рецесії залежно від структурних характеристик їхніх господарських систем, довівши, що адаптивна здатність регіону істотно визначається диверсифікованістю та гнучкістю його економічної структури, а не лише швидкістю посткризового відновлення [13].

3. Соціально-економічний (агентно-трансформаційний) підхід

Третій, найбільш сучасний етап еволюції пов'язаний із концептуалізацією резильєнтності через призму інституційної та управлінської агентності – тобто здатності економічних акторів (підприємств, регіональних урядів, громад) свідомо впливати на траєкторію розвитку системи в кризових умовах. Основоположний внесок у формування цього підходу зробили Г. Бристоу та А. Хілі, які запропонували розглядати регіональну резильєнтність через агентну перспективу, наголошуючи на ролі стратегічного вибору та управлінських рішень акторів у визначенні того, чи стане криза для регіону точкою відновлення, реорієнтації або структурної деградації [14].

Ці ж автори у подальшому дослідженні, що спирається на методологію теорії складності, показали, що резильєнтність варто розглядати не як статичну властивість, а як процес, що розгортається через послідовність реакцій на кризу, виборів між альтернативними стратегіями та навчання системи [15].

4. Інституційна легітимізація категорії на рівні міжнародних організацій

Паралельно з академічним дискурсом відбувалася інституціоналізація поняття резильєнтності у практиці міжнародних організацій, що стало важливим чинником його утвердження в економічній науці як самостійної аналітичної категорії. ОЕСР одним із перших запропонував розглядати резильєнтність економік і суспільств у межах нового аналітичного підходу до економічної політики (NAEC), спрямованого на подолання обмежень традиційних макроекономічних моделей [16]. Розвиваючи цей інституційний

підхід, О.Рен зі співавторами розробили систему індикаторів вразливості для країн ОЕСР, що дозволило перевести концепцію резильєнтності з площини теоретичного дискурсу в площину прикладного вимірювання [17]. Світовий банк, своєю чергою, запропонував операційне визначення економічної резильєнтності та методику її вимірювання [18], що заклало основу для подальших міжнародних порівняльних досліджень.

Здійснений вище аналіз генези та еволюції поняття резильєнтності дозволяє систематизувати нагромаджені теоретичні напрацювання за критерієм змістовного наповнення категорії. Узагальнення підходів зарубіжних дослідників представлено в табл. 1.

Таблиця 1

Систематизація підходів зарубіжних дослідників до розуміння економічної резильєнтності

Підхід	Сутнісна характеристика	Автори
Інженерний (equilibrist)	Резильєнтність як швидкість повернення системи до попереднього стану рівноваги після шоку	[12]
Екологічний (еволюційний)	Резильєнтність як здатність системи зберігати функціональність через реорганізацію, а не повернення до вихідного стану	[1; 11]
Адаптивно-структурний	Резильєнтність як функція диверсифікованості та гнучкості економічної структури регіону	[13]
Агентно-трансформаційний	Резильєнтність як процес, що визначається стратегічним вибором акторів у кризових умовах	[14; 15]
Еколого-економічний (системний)	Резильєнтність як властивість системи «економіка–довкілля», критерій сталості розвитку	[3; 4; 5]
Політекономічний (генеалогічний)	Резильєнтність як категорія кризової адаптації, що має ідеологічне й політичне навантаження	[2]
Інституційно-вимірювальний	Резильєнтність як операціоналізована характеристика, що піддається кількісному вимірюванню	[16; 17; 18]

Джерело: систематизовано автором на основі [1-18]

Наведена систематизація засвідчує, що в зарубіжному дискурсі

відсутнє єдине узгоджене визначення резильєнтності. Ця категорія функціонує радше як «парасолькове поняття» (umbrella concept), змістове наповнення якого залежить від дисциплінарної призми та рівня аналізу (підприємство, регіон, національна економіка, глобальна система).

Щодо вітчизняного наукового дискурсу, то проблематика економічної резильєнтності активізувалась переважно у 2020-х роках і значною мірою сформувалось в межах екзистенційно-безпекової парадигми та під безпосереднім впливом воєнних шоків 2022–2025 рр. Це зумовило специфічний акцент вітчизняних досліджень на резильєнтності як здатності протистояти екзистенційним шокам, а не лише циклічним економічним коливанням (табл. 2).

Таблиця 2

Систематизація підходів українських дослідників до розуміння економічної резильєнтності

Напрямок дослідження	Сутнісна характеристика	Автори
Резильєнтність соціоекономічної системи в умовах війни	Резильєнтність як специфічна здатність національної системи формуватися й реагувати на воєнні шоки	[9]
Соціальна резильєнтність у європейському вимірі	Резильєнтність через призму порівняльного досвіду ЄС та України	[8]
Інституційно-інструментальне забезпечення резильєнтної економіки	Резильєнтність як об'єкт цілеспрямованої економічної політики та інституційного проектування	[19]
Поствоєнна трансформація економіки	Резильєнтність як передумова виходу з «пастки відсталості» у поствоєнний період	[6]
Сутність і виклики резильєнтності для національної економіки	Концептуальне визначення резильєнтності економіки та систематизація викликів	[10]
Оцінка вразливості й спроможності до відновлення	Порівняльна оцінка резильєнтності економік України та країн світу	[20]
Ринок праці як складова резильєнтності	Адаптація ринку праці до глобальних викликів як індикатор резильєнтності економічної системи	[21; 22]

продовження табл. 2

Виклики, загрози та ризики резильєнтності	Ризик-орієнтований підхід до аналізу резильєнтності економіки	[23]
Резильєнтність як пріоритет соціально-економічної політики	Нормативно-політичний вимір резильєнтності	[7]
Регіональна еколого-економічна резильєнтність	Резильєнтність регіональних систем в умовах деструктивних викликів	[24]
Ендогенні чинники регіональної резильєнтності	Розмежування екзогенних та ендогенних детермінант резильєнтності регіону	[25]
Ендогенний розвиток регіонів	Комплексне монографічне дослідження резильєнтності ендогенного розвитку регіонів	[26]

Джерело: систематизовано автором на основі [6-26]

Зіставлення систематизованих підходів зарубіжних та вітчизняних дослідників дає змогу виявити спільну характеристику – визнання багатовимірності категорії: поєднання макроекономічного [8; 16], регіонального [14; 24] та інституційного [17; 19] рівнів аналізу. Це свідчить про конвергенцію теоретичних підходів попри різні історичні траєкторії їх формування – обставина, яка створює методологічне підґрунтя для розгляду взаємозв'язку резильєнтності з парадигмою сталого розвитку.

Проведений вище аналіз генези та еволюції категорії резильєнтності дає підстави стверджувати, що зв'язок цього поняття з парадигмою сталого розвитку не є випадковим чи пізнішим теоретичним доповненням – він закладений у самому генетичному корені концепції. Ще на етапі формування екологічних основ резильєнтності Ч. Перрінгс безпосередньо поставив питання про роль екологічної резильєнтності в забезпеченні сталості економічного розвитку, розглядаючи здатність систем витримувати збурення без втрати ключових функцій як необхідну передумову досягнення довгострокової сталості [3]. Ця ідея була поглиблена в його подальшому дослідженні динаміки систем «економіка-довкілля», де резильєнтність постає не самостійною метою, а інструментальною умовою сталого розвитку – своєрідним «запасом міцності», що дозволяє системі залишатися в межах допустимого коридору траєкторій розвитку [4]. У співавторстві з М. Коммоном ця теза набула

розгорнутого методологічного обґрунтування в межах екологічної економіки сталості, де резильєнтність розглядається як один із базових критеріїв оцінки того, чи є конкретна траєкторія економічного розвитку сталою в довгостроковій перспективі [5].

Отже, якщо сталий розвиток визначає нормативний орієнтир (збереження можливостей для задоволення потреб майбутніх поколінь), то резильєнтність описує функціональну здатність системи утримуватися на траєкторії до цього орієнтира за умов зовнішніх і внутрішніх збурень. У цьому сенсі резильєнтність постає не альтернативою сталому розвитку, а його необхідною умовою реалізації в умовах невизначеності.

Перехід від інженерного до трансформаційного розуміння резильєнтності має принципове значення для її концептуального поєднання зі сталим розвитком. Якщо резильєнтність трактувати вузько — як повернення системи до попереднього стану, — то вона фактично суперечить логіці сталого розвитку, оскільки може законсервувати наявну, часто неефективну чи екологічно небезпечну траєкторію розвитку. Натомість трансформаційне розуміння резильєнтності, що передбачає здатність системи змінювати структуру та функції за збереження сутнісної ідентичності [1], є структурно сумісним із самою природою сталого розвитку як керованого, цілеспрямованого процесу якісних змін.

Агентно-трансформаційний підхід Г. Бристоу та А. Хілі підсилює цей зв'язок додатковим виміром: резильєнтність постає результатом свідомого стратегічного вибору акторів [14], а отже – керованою, а не суто стихійною властивістю системи. Це методологічно зближує категорію резильєнтності з управлінським інструментарієм досягнення цілей сталого розвитку, оскільки обидві концепції передбачають можливість цілеспрямованого впливу на траєкторію розвитку системи, а не лише пасивну адаптацію до зовнішніх обставин [15].

Взаємозв'язок резильєнтності та сталого розвитку набув практичного інституційного оформлення в діяльності провідних міжнародних організацій. ОЕСР прямо пов'язав концепцію резильєнтності економік і суспільств із подоланням обмеженості традиційних макроекономічних моделей забезпечення сталого зростання [16], а в подальшому – з посткризовим відновленням через призму довгострокової стійкості макроекономічної політики [27]. Показово, що еволюція позиції ОЕСР демонструє поступовий перехід

від вузько економічного розуміння резильєнтності до її трактування як складової загальної архітектури стійкого розвитку, що охоплює також фінансову грамотність і цифрову трансформацію [28].

Світовий банк та структури ООН пішли шляхом операціоналізації цього взаємозв'язку через розробку вимірювальних інструментів: визначення й методику оцінки економічної резильєнтності [18] та систему показників її вимірювання [29], що дозволяє відстежувати прогрес країн одночасно за критеріями стійкості до шоків і руху до цілей сталого розвитку.

Для українського наукового дискурсу взаємозв'язок резильєнтності та сталого розвитку набуває особливо загостреного змісту, оскільки йдеться не про абстрактну стійкість до циклічних коливань, а про збереження самої можливості розвитку в умовах екзистенційної загрози. Е. М. Лібанова обґрунтовує специфіку формування резильєнтності соціоекономічної системи України саме як реакцію на шоки, спричинені війною [9], що фактично означає: без забезпечення базового рівня резильєнтності мова про сталий розвиток економіки в принципі втрачає сенс – резильєнтність постає передумовою самого існування траєкторії розвитку.

Аналогічної логіки дотримуються М. О. Кизим, В. Є. Хаустова та Є. В. Юденко, обґрунтовуючи концептуальні засади інституційно-інструментального забезпечення розбудови резильєнтної економіки України [19] як інституційної передумови подальшого повоєнного відновлення. Розвиваючи цю тему, М. О. Кизим у співавторстві з Н. В. Беліковою та О. Ю. Поляковою розглядають резильєнтність як інструментальну основу виходу України з «пастки відсталості» у поствоєнний період – формулювання, що прямо поєднує категорію резильєнтності з довгостроковою траєкторією сталого економічного розвитку країни [6].

В. Є. Хаустова та О. І. Решетняк, розкриваючи сутність резильєнтності економіки та виклики для України [10], а згодом здійснюючи порівняльну оцінку резильєнтності економік України та країн світу [20], також розглядають резильєнтність як необхідну, хоча і недостатню умову сталого повоєнного розвитку – оскільки самé відновлення після шоку ще не гарантує переходу на якісно нову, сталу траєкторію.

Повномасштабне вторгнення докорінно змінило науковий погляд на вивчення економічної резильєнтності в Україні, змістивши акцент із класичних питань циклічної стійкості на проблематику

виживання та функціонування економічної системи в умовах прямої екзистенційної загрози. Це формує самостійний, порівняно новий напрям у межах загальної теорії резильєнтності – дослідження резильєнтності в умовах гібридних та воєнних загроз, що не має прямих аналогів у зарубіжному дискурсі, сформованому переважно на матеріалі фінансових криз і природних катастроф [30].

Показовим для цього напрямку є дослідження Е. М. Лібанової, яка розкриває специфіку формування резильєнтності соціоекономічної системи України саме як реагування на шоки, спричинені війною, обґрунтовуючи, що традиційні індикатори резильєнтності потребують суттєвого переосмислення в умовах, коли загрозі підлягає не окремий сектор економіки, а сама інфраструктурна й інституційна цілісність держави [9]. Перспективним є також напрям дослідження регіональної диференціації резильєнтності в умовах війни, а також аналіз екзогенних та ендегенних чинників резильєнтності економічної системи регіону [24; 25]. Розмежування зовнішніх (спричинених війною) та внутрішніх (структурних, управлінських) детермінант резильєнтності відкриває перспективу для розробки диференційованої регіональної політики відновлення.

Окремим перспективним напрямом є дослідження резильєнтності не лише як здатності «витримати» шок [6], а й як платформи для якісного повоєнного стрибка розвитку. Методологічно це перегукується із трансформаційним (а не інженерним) розумінням резильєнтності та є передумовою для формування цілісної державної політики резильєнтності як складової довгострокової стратегії сталого розвитку.

Окремим напрямом, що має суттєвий дослідницький потенціал, залишається розробка уніфікованої методології кількісного вимірювання економічної резильєнтності. Напрацювання ОЕСР щодо системи індикаторів вразливості [17] та методики Світового банку [18] і структур ООН [29] поки не мають прямого українського аналога, адаптованого до специфіки воєнної економіки. Розробка такого інструментарію – з урахуванням досвіду оцінки вразливості й спроможності до відновлення – становить перспективний напрям подальших досліджень, що дозволив би перевести теоретичний дискурс резильєнтності в площину прикладного моніторингу державної політики.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє констатувати, що категорія економічної резильєнтності пройшла складний і нелінійний

шлях наукового осмислення, який доцільно розглядати як послідовну еволюцію теоретичних поглядів, а не як лінійне накопичення знання в межах єдиної парадигми. Генезис поняття резильєнтності засвідчує його виразно міждисциплінарне походження: категорія сформувалася в межах екологічної теорії складних систем і лише згодом, через методологічний «місток» еколого-економічних, була трансформована й адаптована до потреб економічної науки. Ця обставина пояснює наявну і донині термінологічну багатозначність категорії.

Еволюція наукових поглядів на економічну резильєнтність відображає рух від вузького інженерного розуміння (резильєнтність як відновлюваність попереднього стану рівноваги) через екологічно-еволюційне трактування адаптивності структурно диверсифікованих систем до сучасного агентно-трансформаційного підходу, що визнає резильєнтність результатом свідомого стратегічного вибору економічних акторів. Систематизація теоретичних підходів засвідчила принципову відмінність траєкторій формування зарубіжного та українського наукового дискурсів: якщо перший еволюціонував послідовно впродовж кількох десятиліть, то другий сформувався прискорено, переважно в межах екзистенційно-безпекової парадигми під безпосереднім впливом війни. Водночас обидва дискурси демонструють змістовну конвергенцію в частині визнання багаторівневості (макро-, регіональний, інституційний) та багатовимірності категорії.

Встановлено, що взаємозв'язок резильєнтності та сталого розвитку має двоїсту природу: резильєнтність постає інструментальною, необхідною, але не достатньою умовою досягнення сталого розвитку, тоді як сама парадигма сталого розвитку задає нормативний орієнтир, відносно якого оцінюється якість і трансформаційний потенціал резильєнтності конкретної системи. Для економіки України в умовах війни та повоєнного відновлення цей взаємозв'язок набуває першочергового практичного значення, оскільки резильєнтність постає передумовою самої можливості реалізації сталої траєкторії розвитку.

Узагальнюючи викладене, під економічною резильєнтністю в контексті парадигми сталого розвитку пропонується розуміти здатність економічної системи не лише протистояти дії дестабілізуючих чинників і відновлювати функціональність після їх дії, а й трансформувати власну структуру та інституційну конфігурацію

таким чином, щоб зберегти або посилити спроможність до реалізації довгострокової траєкторії розвитку, сумісної з цілями міжпоколінної сталості. Таке визначення інтегрує ключові теоретичні здобутки розглянутих підходів і може слугувати робочою дефініцією для подальших прикладних досліджень резильєнтності національної економіки України.

- **1.** Walker B., Holling C. S., Carpenter S. R., Kinzig A. Resilience, adaptability and transformability in social–ecological systems. *Ecology and Society*. 2004. Vol. 9, No. 2. Art. 5. <https://doi.org/10.5751/ES-00650-090205> **2.** Walker J., Cooper M. Genealogies of resilience: From systems ecology to the political economy of crisis adaptation. *Security Dialogue*. 2011. Vol. 42, No. 2. P. 143–160. <https://doi.org/10.1177/0967010611399616> **3.** Perrings C. Ecological Resilience in the Sustainability of Economic Development : paper presented at the International Symposium "Models of Sustainable Development". Paris, 1994. **4.** Perrings C. Resilience in the Dynamics of Economy-Environment Systems. *Environmental and Resource Economics*. 1998. Vol. 11, No. 3–4. P. 503–520. <https://doi.org/10.1023/A:1008255614276> **5.** Common M., Perrings C. Towards an ecological economics of sustainability. *Ecological Economics*. 1992. Vol. 6, No. 1. P. 7–34. **6.** Кизим М. О., Бєлікова Н. В., Полякова О. Ю. Концепція виходу України з «пастки відсталості» у повоєнному періоді. *Проблеми економіки*. 2023. №4. С. 64–69. <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2023-4-64-69> **7.** Богуш Л. Резильєнтність як пріоритет соціально-економічного розвитку України. *Механізм регулювання економіки*, 2022. 3–4(97–98), С. 71–77. <https://doi.org/10.32782/mer.2022.97-98.13> **8.** Геєць В. М., Бурлай Т. В., Близнюк В. В. Соціальна резильєнтність національної економіки крізь призму досвіду Європейського Союзу та України. *Економічна теорія*. 2023. № 3. С. 5–43. <https://doi.org/10.15407/etet2023.03.005> **9.** Лібанова Е. М. Резильєнтність соціоекономічної системи України до шоків, спричинених війною: специфіка формування і реагування. *Демографія та соціальна економіка*. 2024. № 4. С. 3–23. <https://doi.org/10.15407/dse2024.04.003> **10.** Хаустова В. Є., Решетняк О. І. Резильєнтність економіки: сутність і виклики для України. *Бізнес Інформ*. 2023. №7. С. 30–41. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-7-30-41> **11.** Walker B., Salt D. Resilience Thinking: Sustaining Ecosystems and People in a Changing World. Washington, DC : Island Press, 2006. 174 p. **12.** Martin R., Sunley P. On the notion of regional economic resilience: conceptualization and explanation. *Journal of Economic Geography*. 2015. Vol. 15, No. 1. P. 1–42. <https://doi.org/10.1093/jeg/lbu015> **13.** Martin R., Sunley P., Gardiner B., Tyler P. How Regions React to Recessions: Resilience and the Role of Economic Structure. *Regional Studies*. 2016. Vol. 50, No. 4. P. 561–585. <https://doi.org/10.1080/00343404.2015.1136410> **14.** Bristow G., Healy A. Regional Resilience: An Agency Perspective. *Regional Studies*. 2014. Vol. 48, No. 5. P. 923–935. <https://doi.org/10.1080/00343404.2013.854879> **15.** Bristow G., Healy A. Crisis response, choice and resilience: insights from complexity thinking. *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*. 2015. Vol. 8, No. 2. P. 241–256. <https://doi.org/10.1093/cjres/rsv002> **16.** OECD. Resilient economies and societies (NAEC Synthesis Report). C/MIN(2014)7. Paris : OECD Publishing, 2014. **17.** Röhn O.,

Caldera Sánchez A., Hermansen M., Rasmussen M. Economic Resilience: A New Set of Vulnerability Indicators for OECD Countries. OECD Economics Department Working Papers, No. 1249. Paris : OECD Publishing, 2015. <https://doi.org/10.1787/5jrxhgjw54r8-en> **18.** World Bank. Economic Resilience: Definition and Measurement. Policy Research Working Paper 6852. Washington, DC : World Bank, 2016. **19.** Кизим М. О., Хаустова В. Є., Юденко Є. В. Концептуальні засади інституційно-інструментального забезпечення розбудови резильєнтної економіки України. *Проблеми економіки*. 2024. № 4. С. 221–234. <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2024-4-221-234> **20.** Кизим М. О., Юденко Є. В., Ягольницький О. А. Резильєнтність економік України і країн світу й оцінка їх вразливості та спроможності до відновлення після криз і шоків. *Бізнес Інформ*. 2025. № 6. С. 77–89. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-6-77-89> **21.** Близнюк В. В., Колот А. М., Герасименко О. О., Лопушняк Г. С. Адаптація національного ринку праці до вимог глобальної економіки. *Інституційні засади розвитку ринку праці в Україні* : монографія. Київ, 2020. С. 61–100. **22.** Близнюк В. В., Яценко Л. Д. Особливості розвитку ринку праці в умовах становлення «нової економіки». *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Сер. Економічні науки*. 2021. № 1 (102). С. 74–81. <https://doi.org/10.37734/2409-6873-2021-1-10> **23.** Полякова О. Ю. Виклики, загрози та ризики у контексті резильєнтності економіки. *Проблеми економіки*. 2024. №3. С. 126–134. <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2024-3-126-134> **24.** Зомчак Л., Пилипів Р., Комар М. Еколого-економічна резильєнтність регіональних систем України в умовах деструктивних викликів. *Управління змінами та інновації*. 2025. № 15. С. 28–32. <https://doi.org/10.32782/CMI/2025-15-4> **25.** Полякова Ю., Франів І., Шайда О. Екзогенні та ендогенні чинники резильєнтності економічної системи регіону. *Економіка та суспільство*. 2026. № 84. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2026-84-92> **26.** Резильєнтність ендогенного розвитку регіонів в умовах глобальної нестабільності : монографія / ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України». Львів, 2024. **27.** OECD. Strengthening Economic Resilience Following the COVID-19 Crisis: The Role of Macroeconomic Policy. Paris : OECD Publishing, 2021. **28.** OECD/INFE. G20/OECD-INFE Report on Supporting Financial Resilience and Transformation Through Digital Financial Literacy. Paris : OECD Publishing, 2021. **29.** United Nations ESCWA. Measuring Economic Resilience. New York : United Nations, 2019. **30.** Bristow G., Healy A. (eds.) Economic Crisis and the Resilience of Regions: A European Study. Cheltenham, UK ; Northampton, MA, USA : Edward Elgar Publishing, 2018. 320 p.

REFERENCES:

1. Walker B., Holling C. S., Carpenter S. R., Kinzig A. Resilience, adaptability and transformability in social–ecological systems. *Ecology and Society*. 2004. Vol. 9, No. 2. Art. 5. <https://doi.org/10.5751/ES-00650-090205>
2. Walker J., Cooper M. Genealogies of resilience: From systems ecology to the political economy of crisis adaptation. *Security Dialogue*. 2011. Vol. 42, No. 2. P. 143–160. <https://doi.org/10.1177/0967010611399616>
3. Perrings C. Ecological Resilience in the Sustainability of Economic Development : paper presented at the International Symposium "Models of Sustainable Development". Paris, 1994.
4. Perrings C. Resilience in the Dynamics of Economy-Environment

Systems. *Environmental and Resource Economics*. 1998. Vol. 11, No. 3–4. P. 503–520. <https://doi.org/10.1023/A:1008255614276> **5.** Common M., Perrings C. Towards an ecological economics of sustainability. *Ecological Economics*. 1992. Vol. 6, No. 1. P. 7–34.

6. Kyzym M. O., Belikova N. V., Polyakova O. YU. Kontseptsiya vykhodu Ukrainy z «pastky vidstalosti» u povoyennomu periodi [The concept of Ukraine's exit from the "trap of backwardness" in the post-war period] *Problemy ekonomiky – Problems of economy*. 2023. №4. P. 64–69. <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2023-4-64-69> **7.** Bogush, L. Rezyl'yentnist' yak priorytet sotsial'no-ekonomichnoho rozvytku Ukrainy [Resilience as a priority of socio-economic development of Ukraine]. *Mekhanizm rehulyuvannya ekonomiky – Mechanism of economic regulation*. 2022. 3-4(97-98), P. 71-77. <https://doi.org/10.32782/mer.2022.97-98.13> **8.** Geets V. M., Burlay T. V., Blyznyuk V. V. Sotsial'na rezyl'yentnist' natsional'noyi ekonomiky kriz' pryzmu dosvidu Yevropeys'koho Soyuzu ta Ukrainy [Social resilience of the national economy through the prism of the experience of the European Union and Ukraine] *Ekonomichna teoriya – Economic theory*. 2023. № 3. P. 5-43. <https://doi.org/10.15407/etet2023.03.005> **9.** Libanova E. M. Rezyl'yentnist' sotsioekonomichnoyi systemy Ukrainy do shokiv, sprychynenykh viynoyu: spetsyfika formuvannya i reahuvannya. [Resilience of the socio-economic system of Ukraine to shocks caused by the war: specifics of formation and response] *Demohrafiya ta sotsial'na ekonomika – Demography and social economy*. 2024. № 4. P. 3–23. <https://doi.org/10.15407/dse2024.04.003> **10.** Khaustova V. YE., Reshetnyak O. I. Rezyl'yentnist' ekonomiky: sutnist' i vyklyky dlya Ukrainy. [Economic resilience: essence and challenges for Ukraine]. *Biznes Inform – Business Inform*. 2023. №7. C. 30–41. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-7-30-41> **11.** Walker B., Salt D. Resilience Thinking: Sustaining Ecosystems and People in a Changing World. Washington, DC : Island Press, 2006. 174 p. **12.** Martin R., Sunley P. On the notion of regional economic resilience: conceptualization and explanation. *Journal of Economic Geography*. 2015. Vol. 15, No. 1. P. 1–42. <https://doi.org/10.1093/jeg/lbu015> **13.** Martin R., Sunley P., Gardiner B., Tyler P. How Regions React to Recessions: Resilience and the Role of Economic Structure. *Regional Studies*. 2016. Vol. 50, No. 4. P. 561–585. <https://doi.org/10.1080/00343404.2015.1136410> **14.** Bristow G., Healy A. Regional Resilience: An Agency Perspective. *Regional Studies*. 2014. Vol. 48, No. 5. P. 923–935. <https://doi.org/10.1080/00343404.2013.854879> **15.** Bristow G., Healy A. Crisis response, choice and resilience: insights from complexity thinking. *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*. 2015. Vol. 8, No. 2. P. 241–256. <https://doi.org/10.1093/cjres/rsv002> **16.** OECD. Resilient economies and societies (NAEC Synthesis Report). C/MIN(2014)7. Paris : OECD Publishing, 2014. **17.** Röhn O., Caldera Sánchez A., Hermansen M., Rasmussen M. Economic Resilience: A New Set of Vulnerability Indicators for OECD Countries. OECD Economics Department Working Papers, No. 1249. Paris : OECD Publishing, 2015. <https://doi.org/10.1787/5jrxhgjw54r8-en> **18.** World Bank. Economic Resilience: Definition and Measurement. Policy Research Working Paper 6852. Washington, DC : World Bank, 2016. **19.** Kyzym M. O., Khaustova V. YE., Yudenko YE. V. Kontseptual'ni zasady instytutsiyno-instrumental'noho zabezpechennya rozbudovy rezyl'yentnoyi ekonomiky Ukrainy [Conceptual principles of institutional and instrumental support for the development of a resilient economy of Ukraine]. *Problemy ekonomiky – Problems of economy*. 2024. № 4. P. 221–234. <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2024-4-221-234> **20.** Kyzym M. O., Yudenko Ye. V., Yaholnytskyi O. A. Rezyl'yentnist' ekonomik Ukrainy i

krayin svitu y otsinka yikh vrazlyvosti ta spromozhnosti do vidnovlennya pislya kryz i shokiv [Resilience of the economies of Ukraine and countries of the world and assessment of their vulnerability and ability to recover after crises and shocks]. *Biznes Inform - Business Inform*. 2025. № 6. С. 77–89. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-6-77-89> **21.** Blyznyuk V. V., Kolot A. M., Herasymenko O. O., Lopushnyak H. S. Adaptatsiya natsional'noho rynku pratsi do vymoh hlobal'noyi ekonomiky. Instytutsiyni zasady rozvytku rynku pratsi v Ukrayini [Adaptation of the national labor market to the requirements of the global economy. Institutional principles of the development of the labor market in Ukraine] : monograph. Kyiv, 2020. P. 61–100. **22.** Blyznyuk V. V., Yatsenko L. D. Osoblyvosti rozvytku rynku pratsi v umovakh stanovlennya «novoyi ekonomiky» [Peculiarities of labor market development in the conditions of the formation of the “new economy”]. *Naukovyy visnyk Poltavsk'oho universytetu ekonomiky i torhivli. Ser. Ekonomichni nauky – Scientific Bulletin of the Poltava University of Economics and Trade. Ser. Economic Sciences*. 2021. № 1 (102). P. 74–81. <https://doi.org/10.37734/2409-6873-2021-1-10> **23.** Polyakova O. YU. Vykylyky, zahrozy ta ryzyky u konteksti rezyl'yentnosti ekonomiky [Challenges, threats and risks in the context of economic resilience]. *Problemy ekonomiky – Problems of economy*. 2024. №3. P. 126–134. <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2024-3-126-134> **24.** Zomchak L., Pylypiv R., Komar M. Ekoloho-ekonomichna rezyl'yentnist' rehional'nykh system Ukrayiny v umovakh destruktyvnykh vykylykiv [Ecological and economic resilience of regional systems of Ukraine in the conditions of destructive challenges]. *Upravlinnya zminamy ta innovatsiyi - Change management and innovation*. 2025. № 15. P. 28–32. <https://doi.org/10.32782/CMI/2025-15-4> **25.** Polyakova YU., Franiv I., Shayda O. Ekzohenni ta endohenni chynnyky rezyl'yentnosti ekonomichnoyi systemy rehionu [Exogenous and endogenous factors of resilience of the economic system of the region]. *Ekonomika ta suspil'stvo – Economy and Society*. 2026. № 84. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2026-84-92> **26.** Rezyl'yentnist' endohennoho rozvytku rehioniv v umovakh hlobal'noyi nestabil'nosti [Resilience of endogenous development of regions in conditions of global instability] : monograph / State Institution "Institute of Regional Studies named after M. I. Dolishnyi NAS of Ukraine". Lviv, 2024. **27.** OECD. Strengthening Economic Resilience Following the COVID-19 Crisis: The Role of Macroeconomic Policy. Paris : OECD Publishing, 2021. **28.** OECD/INFE. G20/OECD-INFE Report on Supporting Financial Resilience and Transformation Through Digital Financial Literacy. Paris : OECD Publishing, 2021. **29.** United Nations ESCWA. Measuring Economic Resilience. New York : United Nations, 2019. **30.** Bristow G., Healy A. (eds.) Economic Crisis and the Resilience of Regions: A European Study. Cheltenham, UK ; Northampton, MA, USA : Edward Elgar Publishing, 2018. 320 p.

Nikytenko D. V.¹

Doctor of Science (Economics), Professor

ORCID ID: 0000-0003-4989-0879

E-mail: d.v.nikytenko@nuwm.edu.ua

Lypka Yu. I.¹

Post-graduate Student

ORCID ID: 0009-0005-8217-9503

E-mail: yu.i.lypka@nuwm.edu.ua

Zhuk Ye. V.¹

Post-graduate Student

ORCID ID: 0009-0004-1031-9936

E-mail: y.v.zhuk@nuwm.edu.ua

¹National University of Water and Environmental Engineering, Rivne, Ukraine

THE EVOLUTION OF SCIENTIFIC VIEWS ON ECONOMIC RESILIENCE IN THE CONTEXT OF THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT PARADIGM

The article examines the evolution of scientific views on economic resilience in the context of the sustainable development paradigm. It is established that the category of resilience has an interdisciplinary origin, having emerged within ecological systems theory before being transformed into an independent field of economic inquiry. Three consecutive stages in the evolution of scholarly thought are identified: the engineering approach (resilience as a return to a prior equilibrium), the ecological approach (adaptive capacity through system reorganization), and the socio-economic (agency-transformational) approach, which emphasizes the strategic choices of economic actors.

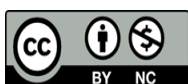
The theoretical approaches of foreign and Ukrainian researchers are systematized, revealing divergent trajectories of discourse formation: while foreign theory evolved gradually over several decades, Ukrainian discourse developed rapidly under the influence of the wartime shocks of 2022–2025. At the same time, both discourses demonstrate a meaningful convergence in terms of recognizing the multilevel (macro-, regional, institutional) and multidimensionality of the category.

The dual nature of the relationship between resilience and sustainable development is substantiated: resilience constitutes a necessary but not sufficient condition for achieving sustainable development, while the sustainable development paradigm itself provides the normative benchmark against which the transformational potential of resilience is assessed. Promising directions for further research related to the post-war transformation of Ukraine's economy are outlined.

It is proposed to understand economic resilience in the context of the sustainable development paradigm as the ability of an economic system not only to resist the action of destabilizing factors and restore functionality after their action, but also to transform its own structure and institutional configuration in such a way as to preserve or strengthen the ability to implement a long-term development trajectory compatible with the goals of intergenerational sustainability. This definition integrates the key theoretical achievements of the considered approaches and can serve as a working definition for further applied research into the resilience of the national economy of Ukraine.

Keywords: economic resilience; sustainable development; adaptability; wartime economy; post-war recovery.

Отримано/Received:	12.04.2026
Прийнято до друку/Accepted:	20.05.2026
Опубліковано/Published:	29.06.2026

This is an open access article under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 License (<http://www.creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>), which permits use and distribution in any medium, provided the original work is properly cited and the use is non-commercial.

© 2026 The Author(s).